

Світлана Дутчак,
здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена співставленню міжнародних критеріїв захисту прав пацієнта та вітчизняного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: права людини, право на медичну допомогу, Європейська хартія прав пацієнтів, захист прав пацієнта, життя, здоров'я, медична таємниця.

Україна, обравши шлях європейсько-го розвитку, має забезпечити відповідність вітчизняного законодавства європейським стандартам, керуючись принципами неухильного дотримання прав людини та верховенства права. На цьому шляху вітчизняна правова політика має бачити основні моменти невідповідності вітчизняного законодавства головним політико-правовим актам Європи.

Права пацієнта містяться самостійним блоком у міжнародних приписах, гарантовані на рівні Європейської хартії прав пацієнта [1] (далі — Європейська хартія), Європейської Соціальної хартії [2], Лісабонської декларації про права пацієнта [3], Конвенції про права людини та біомедицину [4]. Відповідно до вказаних документів основоположними принципами забезпечення прав пацієнтів є повага до людської гідності, самовизначення, фізична та психічна недоторканність та захист, право на обізнаність (що реалі-

зується за рахунок правила інформованої згоди), повага до конфіденційності інформації, повага до моральних, культурних та релігійних цінностей пацієнта, можливість захисту людиною власного здоров'я на рівні, який дозволяють існуючі заходи лікування та профілактики хвороби, досягнення для себе найвищого рівня здоров'я, право на обізнаність та інші права.

Вказані міжнародні акти містять стандарти, яких Україна має неухильно дотримуватись у нормотворенні та реалізації¹. Зокрема Європейська хартія прав пацієнтів може слугувати інструментом гармонізації національних систем охорони здоров'я щодо дотримання прав пацієнтів, уніфікації та підвищення ефективності їх захисту, у тому числі, з урахуванням досвіду розвинених країн Європи. Повною мірою право на медичну допомогу гарантоване Конституцією України [5], про що йтиметься

¹ Слід підкреслити, що, незважаючи на те, що Хартія прав пацієнта [1] до цього часу не ратифікована Україною, питання її ратифікації — лише вимога часу у контексті обрання Україною Європейського шляху розвитку.

далі при співставленні позицій вимог міжнародних актів та законодавства України.

Статтею 1 Європейської хартії визначене право на профілактичні заходи: *«Кожна людина має право на належне медичне обслуговування, спрямоване на попередження захворювання»* (курсив наш. — С. Д.). У Законі ж України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [6] (далі — Основи) одним з основних принципів охорони здоров'я в Україні прописано попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я. Згідно зі ст. 42 Основ пацієнт має право на застосування методів профілактики, які допускаються до застосування лише в тому разі, коли не можуть завдати шкоди здоров'ю хворого.

Право на доступність (медичних послуг), визначене у ст. 2 Європейської хартії, регламентується наступним чином «Кожен має право на доступність медичних послуг, яких він/вона потребує за станом здоров'я. Медичні служби мають гарантувати рівний доступ для всіх без дискримінації за ознаками наявності фінансових ресурсів, місця проживання, виду захворювання або часу звернення за допомогою» (курсив наш. — С. Д.). А ст. 4 Основ визначено, що пацієнт має право на безоплатну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я й ефективно і доступно медичне обслуговування. Рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг у сфері охорони здоров'я там само визначений як один з основних принципів охорони здоров'я в Україні. Також право на кваліфіковану медичну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я прописано в ст. 6 Основ. Відповідно до пп. «а», «б» ч. 1 ст. 78 Основ надання своєчасної та кваліфікованої медичної і лікарської допомоги, а також безкоштовне надання відповідної невідкладної медичної допомоги громадянам у разі нещасного випадку та інших екстремальних ситуацій, входить до обов'язків медичних та фармацевтичних працівників.

Статтею 3 Європейської хартії регламентоване право пацієнта на інформацію: *«Кожен має право на отримання*

будь-якої інформації про свій стан здоров'я, про медичні послуги (і способи отримання цих послуг), а також про все, що доступно завдяки науково-технічному прогресу».

Згідно зі статтями 32, 34 Конституції України громадяни України мають право ознайомлюватись з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах та організаціях. Відповідно до Цивільного кодексу України [7] та ст. 39 Основ пацієнт, який досяг повноліття, має право на отримання повної і достовірної інформації у доступній формі про стан свого здоров'я, в тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я. До настання повноліття таким правом володіють батьки (усиновлювачі), опікун або піклувальник дитини або підопічного. Єдиним обмеженням у такому праві є підстави вважати, що така інформація може стати причиною погіршення стану здоров'я пацієнта або зашкодити процесу лікування.

Право на інформовану згоду, зазначене у ст. 4 Європейської хартії, тлумачиться так: *«Кожен має право на отримання будь-якого виду інформації, яка допоможе йому/їй активно брати участь у прийнятті рішень щодо свого здоров'я; ця інформація є обов'язковою попередньою умовою проведення будь-якої процедури і лікування, включаючи участь у наукових дослідженнях».* Дане право безпосередньо закріплено Конституцією України: жодна особа не може бути піддана медичним, науковим та іншим дослідкам без її вільної згоди на це (ч. 3 ст. 28) та, згідно з ч. 1 ст. 29, — кожна людина має право на особисту недоторканність. Лише у невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю особи, Цивільним кодексом України допускається надання медичної допомоги без згоди фізичної особи або її законних представників. Проте ст. 151 КК України криміналізовано лише діяння, пов'язане з поміщенням до психіатричного закладу завідомо психічно здорової людини.

В Основах дане право регулюється обов'язком надання пацієнту медичної інформації в цілому та отримання безпосередньо згоди пацієнта на медичне втручання. Згідно з тією самою ст. 39 Основ медичний працівник зобов'язаний нада-

ти пацієнтові в доступній формі інформацію про стан його здоров'я, мету проведення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, в тому числі наявність ризику для життя і здоров'я. Відповідно до ст. 43 згода інформованого пацієнта необхідна для застосування методів діагностики, профілактики та лікування. Щодо малолітнього пацієнта, а також пацієнта, визнаного в установленому законом порядку недієздатним, медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників.

Право пацієнта на свободу вибору (ст. 5 Європейської хартії) полягає у тому, що: «Кожен має право на свободу вибору між різними медичними процедурами та закладами (фахівцями) на підставі адекватної інформації». Отже, пацієнт має право на вільний вибір лікаря, вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій і закладу охорони здоров'я.

Зокрема дане право пацієнта прописано ст. 38 Основ так: кожен пацієнт, який досяг чотирнадцяти років і звернувся за наданням йому медичної допомоги, має право на вільний вибір лікаря, якщо останній може запропонувати свої послуги, та вибір методів лікування відповідно до його рекомендацій. Право вільного вибору лікуючого лікаря, медичної установи, незалежно від профільності медичного закладу, в тому числі за кордоном, затверджено також ст. 34 Основ та рядом підзаконних нормативно-правових актів [9–12].

Розкриті у ст. 6 право пацієнта на приватність і конфіденційність полягає у тому, що: «Кожен має право на конфіденційність особистої інформації, включаючи інформацію про свій стан здоров'я і можливі діагностичні чи терапевтичні процедури, а також на захист своєї приватності під час проведення діагностичних оглядів». Пацієнт має право на таємницю інформації про стан свого здоров'я.

Згідно зі ст. 21 Закону України «Про інформацію» [13] конфіденційною є інформація про фізичну особу. Поширення такої інформації можливе за бажання (згоди) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом.

Статтею 32 Конституції України затверджено, що «ніхто не може зазнавати

втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання і поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

Згідно зі статтями 285, 286 ЦК України фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Також забороняється вимагати та подавати інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи за місцем роботи або навчання. Варто зазначити, що безпосередньо фізична особа зобов'язана утримуватися від поширення інформації, зазначеної у ч. 1 цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел. Зокрема статтями 132, 145 КК за умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, передбачено кримінальну відповідальність.

Право пацієнта на приватність і конфіденційність регулюється одразу декількома статтями Основ. Згідно зі ст. 39¹ пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні. Забороняється вимагати та надавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування пацієнта. Також права пацієнта на конфіденційність регулюються ст. 40 та п. «Г» ст. 78 Основ. Зберігання лікарської таємниці входить до професійних обов'язків медичних і фармацевтичних працівників. Відповідно до ст. 40 медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну та сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків. При використанні інформації, що становить лікарську таємницю, в навчальному процесі, науково-дослідній роботі, в тому

числі у випадках її публікації у спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта.

Дане право пацієнта у вітчизняному законодавстві також врегульовано низкою положень законів України, зокрема ст. 7 Закону України «Про захист персональних даних» [14], статтями 6–8 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [15], ч. 4 ст. 8 Закону України «Про державну таємницю» [16], частинами 1, 8 ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу» [17], ч. 3 ст. 13 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» [18], ч. 2 ст. 26 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [19] та низкою підзаконних актів, серед яких варто наказ МОЗ України від 2 червня 2009 р. «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» (Тимчасовий стандарт 4) [20], наказ МОЗ України від 2 лютого 2011 р. «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики» [21] (зокрема п. 4.1) та наказ МОЗ України від 16 серпня 2011 р. «Про перелік відомостей, що містять службову та конфіденційну інформацію в МОЗ України» [22].

Право на повагу до часу пацієнтів, визначене у ст. 7 Європейської хартії, полягає у тому, що: «Кожен має право на отримання необхідного лікування без зволікань, протягом наперед встановленого строку. Це право відноситься до кожного етапу лікування». Дане право пацієнта в законодавстві України передбачено лише підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема такими як «Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я—2020: український вимір», затвердженої розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. [23]. Але вони визначені і в Етичному кодексі лікаря України [24].

Статтею 8 Європейської хартії встановлене право на дотримання стандартів якості: «Кожен має право на доступність якісного медичного обслуговування на основі специфікації і в точній відповідності до стандартів». Пацієнт має право на кваліфіковану медико-санітарну допомогу.

Одним з основних принципів охорони

здоров'я в Україні у ст. 4 Основ прописано орієнтацію на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у сфері охорони здоров'я. Відповідно до ст. 14¹ систему стандартів у сфері охорони здоров'я становлять державні соціальні нормативи та галузеві стандарти. Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я встановлюються відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [25], а також прописані у ч. 1 ст. 24 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [19] та Законі України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року» [26].

Право на безпеку, встановлене ст. 9 Європейської хартії, полягає у тому, що: «Кожен має право на свободу від шкоди, заподіяної неналежним функціонуванням системи охорони здоров'я, недбалістю та помилками медпрацівників, а також право на доступність медичних послуг і лікувальних процедур, які відповідають високим стандартам безпеки». Пацієнт має право на медичне втручання, яке допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю. Це право пацієнта регулюється ст. 42 Основ, в якій описані загальні умови медичного втручання. Зокрема медичне втручання (застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини) допускається лише в тому разі, коли воно не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта. Медичне втручання, пов'язане з ризиком для здоров'я пацієнта, допускається як виняток в умовах гострої потреби, коли можлива шкода від застосування методів діагностики, профілактики або лікування є меншою, ніж та, що очікується в разі відмови від втручання, а усунення небезпеки для здоров'я пацієнта іншими методами неможливе. Ризиковані методи діагностики, профілактики або лікування визнаються допустимими, якщо вони відповідають сучасним науково обґрунтованим вимогам, спрямованим на відвернення реальної загрози життю та здоров'ю пацієнта, застосовуються за згодою інформованого про їх можливі шкідливі наслідки пацієнта,

а лікар вживає всіх належних у таких випадках заходів для відвернення шкоди життю та здоров'ю пацієнта.

В українському законодавстві, крім Основ, дане право пацієнта регулюється ч. 1 ст. 49 Конституції України, ч. 1 ст. 284 ЦК України (ч. 1 ст. 284), ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист прав споживачів» [27], ч. 3 ст. 13 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [19], ст. 7 Закону України «Про психіатричну допомогу» [17] та низкою інших підзаконних актів. До останніх належать наказ МОЗ України від 14 лютого 2007 р. «Про затвердження тимчасового галузевого класифікатора медичних процедур (послуг) та хірургічних операцій» [28], наказ МОЗ України від 2 червня 2009 р. «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» [20], наказ МОЗ України від 10 лютого 2011 р. «Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження певних видів господарської діяльності в галузі охорони здоров'я, що ліцензуються» [29], наказ МОЗ України від 2 лютого 2011 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» [21], наказ МОЗ України від 1 серпня 2011 р. «Концепція управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року» [30]. Кримінальна відповідальність за недотримання цього права передбачена статтями 139, 140 КК України.

Статтею 10 Європейської хартії передбачено право пацієнта на інновацію: «Кожен має право на доступність медичних інновацій (включаючи діагностичні процедури) відповідно до міжнародних стандартів і незалежно від економічних чи фінансових міркувань». Порядок проведення медико-біологічних експериментів в Україні регулюється законодавчими актами України. Зокрема ч. 3 ст. 281 ЦК України передбачено можливість проведення медичних, наукових та інших дослідів лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою. Пацієнт без його вільної згоди не може бути підданий медичним, науковим чи іншим дослідом. Проте, відповідно до ч. 1 ст. 45 Основ, застосування медико-біологічних експериментів на людях в Україні допускається із суспільно

корисних міркувань. Медичні інновації в розрізі репродуктивної медицини врегульовані такими вітчизняними законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, як ч. 7 ст. 281 ЦК України, ст. 123 Сімейного кодексу України [31], Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини» [32], постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року» [33], наказом МОЗ України «Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» [34]. Існує також низка нормативних положень для регулювання та вдосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують трансплантації, зміни (корекції) статевої належності, тощо.

Визначене у ст. 11 Європейської хартії право на запобігання стражданню і болю є правом пацієнта «за можливістю уникнути страждань і болю на кожному етапі свого захворювання». Згідно зі статтями 3, 28 Конституції України пацієнт не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. В Україні діють нормативно-правові акти, в яких вказано про необхідність цілодобової доступності медичних послуг з паліативної допомоги, зокрема про полегшення болю та інших симптомів захворювання для підвищення якості життя пацієнта, навчання членів родини пацієнта правилам полегшення страждань близької людини. Зокрема до таких належать: Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року» від 23 грудня 2009 р. [35], Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки» від 20 жовтня 2014 р. [36], наказ МОЗ України «Про затвердження Клінічного протоколу надання паліативної допомоги, симптоматичної та патогенетичної терапії хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД» від 3 липня 2007 р. [37], наказ МОЗ України «Про затвердження примірних положень про хоспіс та відділення паліативної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію та СНІД» від 27 грудня 2007 р. [38]; наказ МОЗ Украї-

ни від 11 червня 2010 р. «Про затвердження Примірного положення про лікарню «Хоспіс» (відділення, палату паліативного лікування) для хворих на туберкульоз» [39] Як вбачається, здебільшого дане право пацієнта згадується на прикладі онкологічних хворих та хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД.

У ст. 12 Європейської хартії визначене право пацієнта на індивідуальний підхід до лікування: «Кожен має право на діагностичні чи лікувальні процедури, по можливості адаптовані до його/її особистих потреб». Відповідно до статей 6, 38 Основ пацієнт має право на вибір методів лікування відповідно до рекомендацій лікаря.

В Україні діє затверджений наказом МОН від 29 березня 2002 р. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників [40], який зобов'язує лікарів, залежно від їх спеціалізації, розробляти тактику медикаментозного та оперативного лікування з урахуванням стану хворого, обґрунтовувати схему, план та тактику обстеження та лікування, визначати показання до госпіталізації за профілем захворювання, план підготовки хворого до термінової або планової операції, розробляти схему післяопераційного ведення хворого, профілактику можливих ускладнень тощо.

Затверджене у ст. 13 Європейської хартії право на подачу скарги полягає у тому, що кожен у випадку заподіяння йому/їй шкоди має право скажитись і право отримувати відповідь чи інший зворотний зв'язок. Стаття 40 Конституції України затверджує право кожного громадянина нашої держави направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або звертатися особисто до органів місцевого самоврядування, органів державної влади та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язує останніх, в свою чергу, розглянути дані звернення та надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Закон України «Про звернення громадян» [41] розширює коло можливостей для звернень громадян із їх заявами, пропозиціями, клопотаннями, зауваженнями до об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, незалежно від їх форми власності, засобів масової інформації, щодо їх функціональних обов'язків, статутної діяльності, щодо реаліза-

ції своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів із скаргами про їх порушення. Отже, згідно з чинним законодавством пацієнт має право на оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я.

Право на компенсацію, гарантоване пацієнту ст. 14 Європейської хартії, розкрито як «право на отримання протягом розумного короткого строку достатньої компенсації у випадку спричинення йому/їй фізичної (або моральної та психологічної) шкоди діями медичного закладу».

Механізм відшкодування збитків та компенсації шкоди, незалежно від її різновиду, завданої пацієнту, прописаний в ряді законів та підзаконних нормативно-правових актів України. Зокрема варто виділити такі законодавчі акти: ч. 1 ст. 3 Конституції України, ч. 1 ст. 22, статті 23, 906, частини 1, 2 ст. 1166, ч. 1 ст. 1167, статті 1168, 1195—1203, 1209 ЦК України тощо.

У ч. 1 ст. 5 та ст. 6 Закону України «Про захист прав споживачів» [27] зазначено, що споживач має право на відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків (дефекту) продукції, відповідно до закону. У ст. 6 Основ визначено, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди (п. «і»), оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я (п. «ї»). Пунктом 3 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [19] також передбачене звернення до суду з позовами про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та (або) майну внаслідок порушення законодавства про захист населення від інфекційних хвороб.

У ст. 17 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» [18] зазначено: «Особи, зараження яких ВІЛ-інфекцією сталося внаслідок переливання крові (її компонентів), біологічних рідин, пересадки клітин, тканин та органів людини, виконання медичних маніпуляцій або виконання службових обов'язків, мають право на відшкодування в судовому порядку завданої їх здоров'ю шкоди».

Також право на відшкодування заподіяної шкоди або шкоди майну внаслідок незаконного поміщення особи до психіатричного закладу чи психоневрологічного закладу для соціального захисту чи спеціального навчання, внаслідок незабезпечення безпечних умов надання психіатричної допомоги або розголошення конфіденційних відомостей про стан психічного здоров'я і надання психіатричної допомоги, прописане п. 15 ч. 3 ст. 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» [17].

Висновки. Прийняття низки спеціальних міжнародних документів, якими гарантуються права пацієнта, стали результатом переконання світової спільноти у необхідності реальної нормативної захищеності пацієнта як людини і особистості, адже під тиском можливості пригнічення цінності людини під впливом некерованого або негідного поводження з пацієнтом цінність людини, її життя та здоров'я втрачається, що в цілому нівелює весь комплекс парадигми прав людини.

Сучасна система визначених на міжнародному рівні прав пацієнтів є орієнтованою для уніфікації власного законодавства країнами, що претендують на

перебування у європейській спільноті. Відповідно, Україна, яка претендує на останнє, має ратифікувати Європейську хартію прав пацієнтів і, відповідно, узгодити внутрішнє законодавство з вимогами цього акта та інших допоміжних положень у сфері модельного регулювання захисту прав пацієнтів. До речі, на рівні вітчизняного медичного права майже всі права пацієнта, визначені в Європейській хартії прав пацієнтів, передбачені, але дещо в іншому тлумаченні.

Вітчизняне нормативне регулювання захисту прав пацієнтів надто складне, плутане та багаторівневе. Це не лише ускладнює сам процес його застосування, а й фактично унеможливує ефективний цивільно-правовий та кримінально-правовий захист порушених інтересів пацієнта. Утім, уніфікація положень, зокрема, законодавства, як цього вимагатиме гармонізація з Європейською хартією прав пацієнтів, у разі її прийняття, впорядкує і лаконізує не лише чинні десятки законів, а й змусить скоротити колосальне нагромадження наказів МОЗ, які, по суті, виступають однією з причин гальмування ефективного захисту прав потерпілих в Україні сьогодні.

Список використаних джерел

1. European Charter of Patients' Rights. 15/11/2002 // European Commission Public health [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/health/ph_overview/co_oration/mobility/docs/health_services_co108_en.pdf.
2. Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062. — Назва з екрана.
3. Лісабонська декларація про права пацієнта від 01.10.1981 р., зі змінами і доповненнями від 1995 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/990_016. — Назва з екрана.
4. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини; Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 р., прийнята Радою Європи в Ов'єдо // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_334. — Назва з екрана.
5. Конституція; Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. — Назва з екрана.
6. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. — Назва з екрана.
7. Цивільний кодекс; Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-ІV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №№ 40–44. — Ст. 356 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. — Назва з екрана.

8. Кримінальний кодекс; Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. — Назва з екрана.

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Положення про порядок направлення громадян на лікування за кордон» від 8 грудня 1995 р. № 991 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/991-95-%D0%BF>. — Назва з екрана.

10. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку вибору та заміни лікаря первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та форм первинної облікової документації» від 4 листопада 2011 р. № 756 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1477-11>. — Назва з екрана.

11. Наказ МОЗ України «Про забезпечення порядку направлення громадян на лікування за кордон» від 6 червня 2008 р. № 307 // Портал «Законодавство України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart08/idx08799.htm>. — Назва з екрана.

12. Наказ МОЗ України «Про диспансеризацію населення» від 27 серпня 2010 р. № 728 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100827_728.html. — Назва з екрана.

13. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650 / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. — Назва з екрана.

14. Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 34. — Ст. 481 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>. — Назва з екрана.

15. Закон України «Про доступ до публічної інформації» 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 32. — Ст. 314 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. — Назва з екрана.

16. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 16. — Ст. 93 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>. — Назва з екрана.

17. Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — Ст. 143 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>. — Назва з екрана.

18. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12 грудня 1991 р. № 1972-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 11. — Ст. 152 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1972-12>. — Назва з екрана.

19. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 р. № 1645-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — ст. 143 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>. — Назва з екрану.

20. Наказ МОЗ України «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» від 2 червня 2009 р. № 382 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20090602_382_.html. — Назва з екрана.

21. Наказ МОЗ України «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики» від 2 лютого 2011 р. № 49 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/licence_terms.html. — Назва з екрана.

22. Наказ МОЗ України «Про перелік відомостей, що містять службу та конфіденційну інформацію в МОЗ України» від 16 серпня 2011 р. № 517 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20110816_517.html. — Назва з екрана.

23. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір», звід 31 жовтня 2011 р. № 1164-р. // Офіційний вісник України. — 2011. — № 90. — С. 32. — Ст. 3273. — Код акта 59230/2011; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-%D1%80>. — Назва з екрана.

24. Етичний кодекс лікаря України // Офіційний сайт Львівського державного медичного університету ім. Данила Галицького [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=197&Itemid=206&lang=uk. — Назва з екрана.

25. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 48. — Ст. 409; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>. — Назва з екрана.

26. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року» від 22 січня 2010 р. № 1841-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 13. — Ст. 126; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1841-17>. — Назва з екрана.

27. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 30. — Ст. 379; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>. — Назва з екрана.

28. Наказ МОЗ України «Про затвердження тимчасового галузевого класифікатора медичних процедур (послуг) та хірургічних операцій» від 14 лютого 2007 р. № 7 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20070214_67.html. — Назва з екрана.

29. Наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження певних видів господарської діяльності в галузі охорони здоров'я, що ліцензуються» від 10 лютого 2011 р. № 80 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20110210_80.html. — Назва з екрана.

30. Наказ МОЗ України «Про затвердження Концепції управління якістю медичної допомоги у галузі охорони здоров'я в Україні на період до 2020 року» від 1 серпня 2011 р. № 454 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20110801_454.html. — Назва з екрана.

31. Сімейний кодекс України; Закон від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — №№ 21–22. — Ст.135; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. — Назва з екрана.

32. Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14 грудня 2004 р. № 2231-IV // Відомості Верховної Ради. — 2005. — № 5. — Ст. 111; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2231-15>. — Назва з екрана.

33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року» від 27 грудня 2006 р. № 1849 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 1. — С. 129. — Ст. 35. — Код акта 38343/2007; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF>. — Назва з екрана.

34. Наказ МОЗ України «Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» від 9 вересня 2013 № 787 // Портал «Ліга-Закон» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE24229.html. — Назва з екрана.

35. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми боротьби з онкологічними захворюваннями на період до 2016 року» від 23 грудня 2009 № 1794-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 11. — Ст. 110 / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1794-17>. — Назва з екрана.

36. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки» від 20 жовтня 2014 р. № 1708-VII // Відомості Верховної Ради. — 2014. — № 48. — Ст. 2055; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1708-18>. — Назва з екрана.

37. Наказ МОЗ України «Про затвердження Клінічного протоколу надання паліативної допомоги, симптоматичної та патогенетичної терапії хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД» від 3 липня 2007 р. № 368 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20070703_368.html.

38. Наказ МОЗ України «Про затвердження примірних положень про хоспіс та відділення паліативної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію та СНІД» від 27 грудня 2007 р. № 866 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20071227_866.html. — Назва з екрана.

39. Наказ МОЗ України «Про затвердження Примірного положення про лікарню «Хоспіс» (відділення, палату паліативного лікування) для хворих на туберкульоз» від 11.06.2010 р. № 483 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100611_483.html. — Назва з екрана.

40. Наказ МОН «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників» від 29 березня 2002 року № 117 // Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20020329_117.html. — Назва з екрана.

41. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 256 ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>. — Назва з екрана.

Дутчак Светлана. Европейское измерение и отечественные реалии нормативного обеспечения прав пациентов в Украине.

Статья посвящена сопоставлению международных критериев защиты прав пациента и отечественного законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: права человека, право на медицинскую помощь, Европейская хартия прав пациентов, защита прав пациента, жизни, здоровья, медицинская тайна.

Dutchak Svitlana. European dimension and the realities of domestic regulatory support of patients' rights in Ukraine.

The article dedicated to the comparison of international protection criteria for patients' rights and national legislation in this area.

Key words: Human Rights, the right to medical assistance, the European Charter of Patients' Rights, protection of patient rights, life, health, medical secret.